

pri sporih, v kompetenco izvršilnih sodišč spadajočih, nad 500 gl. vrednih stvari, ako sta v kraji vsaj dva odvetnika, pripuščati le odvetnike za pooblaščenice;

n) pripoznanja, da za pismene rekurze v izvršilnem postopanju treba brez izjeme odvetniškega podpisa.

(Konec prihodnjič.)

Pravna znanost.

(Govoril¹⁾ na slavnostni skupščini „pravničkoga društva“ v Zagrebu dne 3. marcija t. l. njega podpredsednik vseuč. prof. dr. Fr. J. Spevec.)

Slavna skupštino!

Naše pravničko društvo živi evo već 25 godina za svrhu, što je § 2. društvenih pravila označuje kao »promicanje i razvoj prava u teoriji i praksi«. Mnoga juristička funkcija isključena je iz njegovoga djelokruga već po naravi same stvari: naše društvo ne može da docira, niti da pledira, niti da sudi, stvara presude. Sredstvima, što ih navodi § 2. pravila, nastoji ono, da riješi svoju zadaću i postigne svoju svrhu. Glavna mu je zadaća, da njeguje pravnu znanost, pa tako unapređuje ono, što pravni život dobiva od pravne znanosti. U tom poslu natjecahu se i naši praktični pravnici i oni, koji se bave teorijom. Mnogi članovi našega društva, koji se posvetiše pravnoj praksi, obrađivali su i znanstveno mnogobrojna pitanja našega prava te obogatili našu pravničku literaturu mnogim znanstvenim radnjama, kako to svjedoči gotovo svaki broj »Mjesečnika«.

A što dobiva život pravni od pravne znanosti? Što je u opće pravna znanost?

Vrijedno je, da se ovom zgodom pozabavimo malko tim pitanjem, da ugledamo nešto iz bližega, što je to pravna znanost, pa da time, ako moguće, još više uzbudimo ljubav napram njoj i pravničkomu društvu, ne bi li ovo buduću dvadesetpet-

¹⁾ Veleučeni g. govornik je to svojo „svečano besjedo“ priredil tudi za tisek in jej pri tem dodal dolgo vrsto literarnih beležek in citatov, kojih pa, kakor bi radi, ne kaže priobčiti na našem tesnem prostoru.

godišnjicu slavilo s još većim brojem za pravnu znanost oduševljenih članova.

Kako je znanost u opće sistematična spoznaja predmeta, kojim se bavi, tako je pravna znanost sistematična spoznaja prava. Po tom, što je sistematična spoznaja, razlikuje se znanost od pukoga »agregata«, od puke »kumulacije« opazanja, koja su spojena samo slučajno, ne po svojem odnosu prema cjelini, kao istovrsni njezini dijelovi. Prijegled cjeline i poznavanje onoga saveza, u kojem se nalaze svi dijelovi prava, važni su za razumijevanje pojedinih pravnih pravila. U tom stoji pretega znanstveno naobražena pravnik nad jurističkim »routinier-om«; »nur im System liegt die Bürgschaft für die sichere Beherrschung des von Tag zu Tag in seinen Einzelheiten umfangreicher anschwellenden Stoffes« veli Liszt u svojem nastupnom predavanju, što ga je držao u berlinskom vseučilištu 27. listopada 1899. (Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft XX. 2. u. 3. str. 163.)

Da je pravo poput mnogih drugih pojava u životu naroda prikladan i dostojan predmet znanstvene spoznaje, pravna znanost dakle prava znanost, o tom se ne može razložito sumnjati.

Pravna znanost grana je znanosti o čovjeku, i to o čovjeku kao društvenom biću, *ἄνθρωπος πολιτικός*; pripada dakle među društvene znanosti, a s ovima skupa sačinjava jednu granu znanosti duha, ili kako ih drugi zovu, znanosti političkih i moralnih, znanosti, kojima je predmet djelovanje ljudskoga duha u različitim smjerovima.

Pravo jedna je od tvorina ljudskoga duha, produkt usadjene u ljudima težnje za poretkom u međusobnom životu, razumnoga shvaćanja životnih odnošaja.

Tim produktom ljudskoga duha bavi se pravna znanost, ona ga tumači, ustanovljuje mu sadržaj; zatim gradi od toga sistem, jedinstvenu cjelinu logički spojenih pojmova i pravila, poredanih prema njihovoj srodnosti i prema njihovom općenitijem ili specijalnijem sadržaju. No iza logične cjeline jurističkih pojmova i pravila nalaze se realne moći, do kojih najzad stoji sadržaj, snaga i vrijednost onih pojmova i pravila. Pravna znanost ima da istražuje narav tih moći, njihov utjecaj

na pravo i uvjete, pod kojima biva, da sad vrijede ovi sad oni pojmovi i pravila; drugim riječima: pravna znanost ima da pokaže psihološki i historički savez, kojemu pripada pravo po svojim uzrocima i po svojim učincima, te da po tom savezu uči razumijevati pravo. U tu svrhu treba prije svega pravno-povjesnih i komparativnih istraživanja, ali je ujedno upućena ovdje pravna znanost na pomoć ostalih znanosti: narodnoga gospodarstva, etike, etnologije, opće historije itd. Sve to pokazuje, kako je teška pravna znanost i koliko znanja pretpostavlja.

Pravna se znanost može njegovati radi nje same.

Kao što svaka druga znanost, tako je i pravna znanost sama sebi svrha. U čovjeku je usadjena težnja, da spozna, što se dade spoznati, kolikod je to moguće, s toga bi bilo neosnovano poricati opravdanost čiste jurisprudencije, istraživanja, koje ne ide za ničim drugim, nego da proširi naše znanje.

Na pored toga ima pravna znanost da služi i praktičnim svrhama, pa ako je lijepo »ljuljati se u etiru čiste spoznaje, još je ljepše raditi za dobrobit čovječanstva«, kaže Windscheid u svojem rektorskom govoru o pravu i pravnoj znanosti (1884).

Pravna znanost pripada među praktične znanosti.

To su one, koje ne teže samo za istinom, bez toga ne bi bile znanosti, već osim toga i za korišću; odgovorne su dakle ne samo za istinitost, nego i za upotrebljivost.

Praktične zadaće pravne znanosti jesu imenito promicanje primjene prava i sudjelovanje kod stvaranja prava.

Pravna se znanost posvuda bavi u najvećoj mjeri pozitivnim pravom, t. z. dogmatika. I naše pravničko društvo najviše se zanimalo pitanjima našega pozitivnoga prava. Ovdje, na polju dogmatike, pribavila si je pravna znanost takodjer najviše prigovora. Ovdje osobito cvate ona t. z. jurisprudencija pojmova (Begriffsjurisprudenz), kojoj je više do stvorenih ili prihvaćenih pojmova i njihovih konsekvencija, nego do potreba života; pak što se neda strpati pod one pojmove, to se zabacuje, makar da to iziskuju potrebe života.

Tako se n. p. neposredno zastupstvo, zastupstvo z neposrednim učinkom za zastupanika, dugo smatralo kao logično nemoguće, isto tako djelotvorna sposobnost juri-

stičkih osoba, imenito njihova odgovornost za povrede prava; tako se pobijala mogućnost pravnih posala u prilog trećemu, kao što i mogućnost, da se ostavi imovina zakladi, osnovanoj u oporuci; isto tako se naučalo, da se kosi s naravju i bićem obveze, da prede ona na drugoga putem singularne sukcesije itd.

Takodjer poznati prijepori o kaznenopravnim teorijama pripadaju ovamo i mnoge druge stvari.

No prigovora, što se dižu ovdje protiv pravne znanosti, ne zaslužuju sâmi pojmovi kao takovi, bez njih ne može pravna znanost biti, ne zaslužuje ih ni sam predmet, već više način shvaćanja i metoda, kojom se taj predmet obrađuje.

To vrijedi i za prigovore, kojima se u najnovije vrijeme nabacio na pravnu znanost dr. Anton Menger u svojem inauguralnom govoru: »Ueber die socialen Aufgaben der Rechtswissenschaft (1895). Menger priznaje doduše veliku važnost dogmatičnoj pravnoj znanosti ondje, gdje vrijede tudja pravna vrela ili pisana tudjim jezikom, ili vrlo zastarjeli domaći zakoni; tamo ima dogmatična pravna znanost za primjenu prava vrlo veliku važnost, jer se tamo eksistencija i sadržaj pojedinih pravnih pravila može ustanoviti samo teškim znanstvenim putem.

No u većini modernih kulturnih država ima redovno za svako važnije područje prava izvanredno specijalizovanih zakona, a »zakonotvorna mašina«, što nikad ne miruje, zadovoljuje svaku potrebu i svaku pojavu se struju stvaranjem novih zakona.

Kod takovih prilika biva položaj dogmatične pravne znanosti kao znanosti nužnim načinom vrlo nepovoljan. Glavna njezina djelatnost stoji u tumačenju odredjenih tekstova. Ako joj se i ne može poreći svaka tvorna snaga, ipak svakoliki juristički detail — a do ovoga je primjeni prava najviše stalo — stoji do odgovora na pitanje, koji su smisao pojedinim ustanovama zakona davali sastavljači zakona, koji prečesto dolaze do tog položaja tek slučajno. Stoga daleko pretežnji dio dogmatične jurisprudencije ima čisto individualni, slučajni karakter, i za to je posve naravno, što se na dogmatičnu literaturu, kad se promijeni zakonodavstvo, brzo zaboravlja (cit. str. 32—34).

Ovo i slično malouvažavanje dogmatične pravne znanosti osniva se na krivom shvaćanju njezine zadaće i zadaće tumačenja.

Sigurno je poznato slavnoj skupštini, kako se još uvijek pretežno nauča, da zadaća tumačenja stoji u tom, da ustanovi, što je zakonodavac hotio, dakle misli zakonodavca, što ih je on izrazio upotrebljenim riječima. S tim u savezu precjenjuje se i vrijednost prethodnih radnja, materijalija, u kojima se nazire najbliže i najsigurnije vrelo za razjašnjenje dvojbenih pitanja.

(Dalje prih.)

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Služnosti se „morejo“, a ne „morajo“ omejiti na posamično zemljišće (parcelo), katero bremeni dotična služnost (§ 12., odst. 2 zemlj. zak.).

(Dalje in konec.)

»Ad. 3. Slavni sodnik končno utemeljuje zavrnitev, da se za služnosti ne more zastavljati več vložkov, ker bi se s tem stvorila skupno-obvezna zastava, katera baje ne velja za služnosti.

»Zemljiškoknjižni zakon sicer v dotičnih določilih §§ 15. in 106. nad. ne omenja izrečno služnosti, ker ima pred očmi zgolj terjatve; a nikakor ne gre izključiti vknjižbe služnostij od skupnoobvezne zastave, ker izhaja to iz določila § 485 obč. drž. zak., po katerem se čisla vsaka služnost v tem pomenu za nerazdelno, da se na zemljišču ležeča pravica s povečanjem, zmanjšanjem ali razdrobitvijo zemljišča ne more niti spreminiti niti razdeliti. V slučaju razdrobitve pokaže se namreč takoj, da je vknjiženo služnost v zmislu zakona z dne 6. februarja 1869 št. 18 drž. zak. § 1. prenesti na vse odpisane kose razdrobljenega zemljišča in s tem nastanejo skupnoobvezne zastave (»Simultanpfandhypoteken«).

»Tako prakticira slavni sodnik sam, ko se je od stebelnega posestva vlož. št. 117 kat. obč. Št. Vidske prenesla zastavna pravica, o le-tu vknjižena »za služnost rabe vodnjaka in napajati živino« iz kupne pogodbe z dne 4. februarja 1846, pristojeca Jakobu R. iz C., na novi vložek štev. 261 kat. obč. Št. Vidske z zaznambo, da se odločuje prvonavedeno